

שני בני יונה שהאחד לחטאת והאחד לעולה נקראים "קן" [שבתורה, כגון מצורע עני] — (8)

שהפרישו מעות לקניהם, וכגון שאמר כז-א המצורע "הרי אלו לצרעתי", ושוב העשיר וצריך להביא בהמות לחטאת ועולה; אם רצה להביא בהן [בכולן] חטאת בהמה — יביא; רצה להביא בכולן עולת בהמה — יביא. (1)

שמעות סתומים — המעורב בהם דמי חטאת — יפלו לנדבה:

כיון שאמר רבי יוחנן "הלכה היא בנזיר", הרי משמע שרק בנזיר נאמרה הלכה זו, ולפיכך מקשינן: ותו ליבא, וכי אין עוד מעות סתומים שיפלו לנדבה מלבד בנזיר!?

והתניא: ושאר חייבי קנין [שתי תורים או

לשון הרא"ש.

8. מצורע עני מביא לטהרתו "קן" האחד לחטאת והאחד לעולה, וכבש לאשם, ואם עשיר הוא, הרי הוא מביא כבש לעולה וכבשה לחטאת, וכבש לאשם.

1. א. אבל אינו יכול להביא את כל הציבור השני לעולה או לשלמים; ואינו דומה למי שאמר "מעות אלו לנזירותי" שיכול לעשות כן, כי "לנזירותי" משתמע אפילו למקצת נזירותי [וכמו שכתבו התוספות בעמוד א בד"ה ולאפוקי בתירוץ ראשון], אבל "לשאר נזירותי" משמע כל מה שנשאר, כן נראה בכוונת התוספות.

ב. כתבו התוספות: ואין לו תקנה עד שיביא שתי בהמות ומחלל המעות עליהם, ואומר: בכל מקום שיש בהם דמי עולה יהיו מחוללים על בהמה זו, ודמי שלמים בכל מקום יהיו מחוללים על בהמה זו, וראה גם לעיל בעמוד א בתוספות ד"ה ולאפוקי, ובמה שנתבאר בהערה שם.

ג. כתב ב"קרבן אורה" ד"ה ואין, על דברי התוספות שבאות ב': "כיון דמיירי הכא במת היכי שייך ביה פדיון, וכדנתיא לעיל בברייתא [בעמוד א] דמי שהיה מחוייב וכו' מת והיו לו מעות סתומים ילכו כולן לים המלח ואין להם תקנה בפדיון".

ותמורת חטאת מתים, ולמד מ"רק" את עיקר הדין שולד ותמורת חטאת ואשם אינם קרבים.

וכך אמר לו רבי עקיבא: בשלמא לדידי שקבלתי מרבתי הלכה למשה מסיני שולד ותמורת חטאת ואשם אינם קרבים, ואם כן אין אני צריך לקרא ד"רק", ולומד אני מפסוק זה לעבור בעשה, אבל אתה שלא קבלת מרבתיך את ההלכה שהחטאת והאשם אינם קרבים, ואתה לומד דין זה מן הפסוק ד"רק", לזה אינך צריך מקרא זה כי יש לך ללמוד דין זה מ"אשם הוא" הכתוב באשם עצמו, ואין לך לומר שהפסוק בא לכדורב הונא כי יותר מסתבר לדורשו לומר שתמורת אשם אינה קריבה, מלומר שהוא בא לכדורב הונא.

ונמצא לפי ביאורם, שלפי האמת אין מחלוקת בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא, ושניהם לומדים שעיקר הדין שולד ותמורת אשם אינם קרבים נלמד מהלכה למשה מסיני, ו"רק" בא ללמד שיש בזה איסור עשה, ו"אשם הוא" בא ללמד את דינו של רב הונא אמר רב.

ג. יש לתמוה: הרי רבי ישמעאל למד מן הכתוב הן על חטאת והן על אשם, ואיך אמר רבי עקיבא "אינו צריך" משום הכתוב שנאמר באשם, והרי עדיין לא ידענו מזה על חטאת! וראה מה שכתב בזה ב"ארוזי הלבנון" אות קח, ומה שנתבאר בהערה 4 לעיל בעמוד זה, וראה

ואם מת המצורע והיו לו מעות סתומין שכאשר הפרישן אמר: "הרי אלו לקרבנות צרעתי", יפלו לנדבה אף על פי שדמי חטאת מעורבין בהן.⁽²⁾

הרי מבואר, שאף במעות שאינם של נזיר, נאמרה הלכה במעות סתומין — שדמי חטאת מעורבין בהן — שיפלו לנדבה כשמת מחוייב הקרבן; ואם כן למה אמר רבי יוחנן: הלכה היא "בנזיר" דמשמע דוקא בנזיר.⁽³⁾

ומשנינן: אכן לא בנזיר בלבד נאמרה הלכה זו, ומה שאמר רבי יוחנן "הלכה היא בנזיר":

תנא נזיר וחייבי קינין דדמו ליה, כלומר: כך נאמרה ההלכה: מעות סתומין של נזיר וכל הדומה לו — שמביא אף הוא על דבר אחד קרבן חטאת וקרבן אחר — יפלו לנדבה.⁽⁴⁾

ונתכוין רבי יוחנן — שאמר: הלכה היא "בנזיר" — לאפוקי [להוציא] מהאי תנא, כלומר: ללמד בא רבי יוחנן שהמעות הסתומין בהן עוסק התנא שבברייתא, אינן דומין למעות סתומין של נזיר, ולכן דינן אינו שוה, וכמו שאכן אמר התנא בברייתא;⁽⁵⁾

דתניא:

לדבר אחר, כיון שעיקר הדין נלמד מ"לכל נדריהם ולכל נדבותם", התורה אמרה מותר נדר יהא לנדבה.

5. א. כתבו התוספות שבפשוטו היה נראה לפרש את דברי רב הונא במי שהפריש בהמה הראויה לנזירות, וקא משמע לן רב הונא: אף על פי שלא פירש לאיזה מקרבנותיו הוא מפריש את הבהמה, מכל מקום הרי זה כאילו פירש ויקריבנה לשם מי שהיא ראויה לפי מינה; אלא שאין לפרש כן, ומשום שמשנה היא לקמן מה א [ומובאת בהמשך הסוגיא] "רבן שמעון בן גמליאל אומר: הביא שלש בהמות ולא פירש, הראויה לחטאת תקרב חטאת לעולה תקרב עולה לשלמים תקרב שלמים"; וגם משמע להם מהמשך הסוגיא שאין זו כוונת רב הונא, ולכן פירשו כפי שנתפרש בפנים.

ביאור דבריהם הוא: ודאי שלא חשבו לפרש באופן שהפריש בהמה לנזירותו והנזיר עדיין חי, שזה ודאי אין מקומו כאן; אלא באופן שהפריש בהמה ולא פירש — ומת, וקא משמע לן שאין דינה כמעות "סתומין" שתפול לנדבה, אלא

ומבואר מדבריו, שמיתתו היא זו שמבטלת את הפדיון בברייתא לעיל, כמבואר בלשונו, ולכן לא הוקשה לו רק על דבריהם כאן, ולא על דבריהם בעמוד א, [שהביא ה"קן אורה" עצמו]; ובודאי כוונתו היא משום שכשמת חל עליהם דין שילכו לים המלח ושוב אין להם תקנה; ואולם טעם זה אינו מובן, כי מאחר שרק משום "תערובת איסור" הולכים כולם לים המלח, למה לא יתקן ויוציא את האיסור מן התערובת!?

2. העיר ב"קן אורה" [עמוד א ד"ה אס], דמן הברייתא לא שמענו את כל חידושו של רבא שאמר כן אף אם היו מעורבים בתחילה דמי חטאת ביניהם ואחר כך נפלו.

3. כן כתבו התוספות ש"צריך לומר"; וראה מה שכתב בהגהות הגר"א.

4. שמועה זו בהכרח כדעת רבי יוחנן [לעיל כה א] היא, הסובר "הלכה היא בנזיר", כי לדעת ריש לקיש [שם], מהיכי תיתי לחלק בין מעות

מת, וחיו לו מעות סתומים⁽⁷⁾ ילכו לים המלח מפני שמעורב בהם דמי חטאת, ולא ילכו לנדבה כמעות נזיר ושאר חייבי קניין.

והטעם הוא, משום שלא נאמרה הלכה זו אלא בנזיר וכל הדומה לו שהוא חייב חטאת וקרבן אחר על דבר אחד, אבל זה שנתחייב חטאת על חלב ואילו את הקרבן האחר נתחייב משום נדרו, באופן זה לא נאמרה ההלכה שיפלו לנדבה, ושוב ממילא ילכו כולם לים המלח, כיון שמעורב בהם דמי חטאת שמעיקר דינם הם הולכים לים המלח.

מי שהיה מחוייב חטאת וכגון שאכל חלב, ומלבד זה אמר: "הרי עלי עולה" כנדבה, ונמצא שהוא מחוייב חטאת ועולה.

ואחר כך הפריש מעות ואמר "הרי אלו לחובתי" —

אם רצה להביא בהן [בכולן] חטאת בהמה על החלב שאכל לא יביא; וכן אם רצה להביא בהן [בכולן] עולת בהמה לנדרו לא יביא, שהרי הפרישם לכל חובתו ולא לחלק מחובתו.⁽⁶⁾

והביאור הוא, שלענין "מעות סתומין" הרי צריך שני תנאים: א. שתהיה החטאת סתומה ולא מפורשת, ולזה אכן צריך פירוש בפה; ב. שיהיה במעות תערובת של חטאת עם קרבן אחר, ולכך צריך שיהיו כל המעות סתומין, דהיינו שלא פירש איזה לחטאת ואיזה לעולה, ולענין זה אפילו פירוש שאינו בפה מועיל, שהרי אין כאן תערובת.

ולפי זה, הא דאמרינן שכשהחטאת ברורה מצד מינה הרי היא כמפורשת, אין הכוונה שהחטאת אינה סתומה, אלא הכוונה היא שאין התערובת סתומה, שהרי חטאת לחוד ועולה ושלמים לחוד, ואין זו תערובת כלל.

6. בתוספות נשאו ונתנו למה חל עליה קדושת הגוף כיון שאינה ראויה לקרבנות נזירות, ראה בדבריהם; ואולם לא ביארו התוספות, מה הכרחם לפרש שהבהמה עצמה אינה ראויה לנזירות, ולא פירשו שהקדיש לדמיה בהמה הראויה לנזירות.

7. בהמשך הסוגיא בהערות יתבאר שנחלקו אמוראים בהגדרת הדברים: יש הסובר: דוקא דבר שבקל יוצא הוא

כמפורשת היא, ודחו, שכבר למדנו מרבן שמעון בן גמליאל שהיא כמפורשת מחיים, והוא הדין שלאחר מיתה הרי היא מפורשת.

ומסתבר, שכוונתם היתה כשהפריש שתי בהמות לכל הפחות והאחת מהן ראויה לחטאת והשניה לקרבן אחר, כי אין דין "מעות סתומין" אלא כשמעורב חטאת עם עולה או שלמים.

ב. ב"קין אורה" ד"ה ובירושלמי, כתב על דברי התוספות, שאין הכרח מן המשנה דרבן שמעון בן גמליאל, כי היה מקום לומר: "כיון דלא פירש שם לכל אחד הוה אמינא דבכלל סתומים הם, ואם מת יפלו לנדבה, קא משמע לן דהוי כמפורש", ובה ביאר דברי הירושלמי; ויש לסייע סברתו מדברי רב אשי לעיל בעמוד א', שיש חילוק בין אמר סתם "לקרבנותיו" דמשמע חטאת עולה ושלמים, לבין אמר בהדיא "אלו לחטאתי ועולתי ושלמי" הרי דבעינן פירוש בפה.

יש לומר שהתוספות גם הם הרגישו בזה ולכן הוסיפו "והא מתניתין היא דמייתי בסמוך", והיינו דבגמרא לקמן כז א מוכיחה הגמרא מרבן שמעון בן גמליאל שבהמה כמפורשת דמיא, ומכח זה מקשה הגמרא קושיא, הרי שהדבר פשוט ללמוד משם דין זה.

אמר רב אשי: הא דאמרת — גבי מפריש מעות לנזירות ומת, דמפורשין לא הוי דינם כמו מעות סתומים שיפלו לנדבה.

לא תימא [אל תאמר] שאין דין זה אמור אלא דהפריש שלשה ציבורין של מעות, ואמר: "אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי", שאלו ודאי אינם סתומים.

אלא אפילו אם הפריש ציבור אחד בלבד ואמר: "אלו המעות שבציבור זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי", הרי דמי החטאת שבהן "מפורשין"⁽⁸⁾ בתערוכת דמי חטאת מפורשין שנתערבו במעות אחרים] הן, ולא "סתומין" שיפלו לנדבה — ⁽⁹⁾

ואיכא דאמרי, יתירה מכך אמר רב אשי:

הא דאמרת מפורשין לא, לא תימא עד

דאמר "אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי" [וכל שכן כשאמר: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי] —

אלא אפילו הפריש ציבור אחד של מעות ואמר "אלו לחובתי", הרי הן כמפורשין בתערוכת, כי מאחר שאמר "לחובתי", הרי זה כמי שאמר "חטאת" בהדיא.⁽¹⁰⁾

אמר רבא: הא דאמרן: "מעות סתומין יפלו לנדבה" —

אם נפלה דמי חטאת מביניהן,⁽¹¹⁾ ומעות העולה והשלמים שנתרו "סתומים" הן, הרי הן כמפורשין ולא יפלו לנדבה אלא יביא בחציין עולה ובחציין שלמים.

ומשום, שעיקר דין "מעות סתומין" לא נאמר אלא כשמעורב בהם דמי חטאת.⁽¹²⁾

10. רב שימי מבין את דברי החכמים כהגדרה הראשונה בהערה לעיל, שאין בכלל ההלכה אלא "דבר היוצא בהוצאה" בקל, כי לפי ההגדרה השניה שההלכה נאמרה על דבר שבקל קונה בו את קרבנותיו, אם כן עופות שהן עצמן קרבים על גבי המזבח כל שכן שיפלו לנדבה, ואין מקום לקושייתו על דבריהם; ולקמן בהערה יתבאר בשם התוספות שישוב הקושיא של רב שימי היא אכן משום שהגדרת הדברים היא כאופן השני, ולכן אף עופות הן בכלל ההלכה.

11. נתבאר על פי רש"י בעירובין לו ב.

12. תוספת ביאור:

עיקר דברי רב חסדא לא הובאו בכל מקום אלא לענין שאין הבעלים יכולים לקבוע איזו לחטאת ואיזו לעולה אלא בשעת לקיחה; וסוגייתנו מחדשת שאמר כן אף לענין ההלכה ד"מעות סתומין" הנופלים לנדבה; והוסיפו

בהוצאה הוא הנכלל בדין מעות סתומין, ולא בהמה תמימה שאינה יוצאת בקל בהוצאה.

ויש הסובר: דוקא דבר שבקל יכול הוא לקנות בו את קרבנותיו הוא הנכלל בהלכה, ולא בהמה תמימה שבשביל רכישת קרבנותיו בהם, צריך הוא להמתין עד שיפול בה מום.

8. שמועה זו דרב שימי ורב פפא עמומה היא עד מאד, ונתלבטו בה הרבה הראשונים והאחרונים; ואף הפירוש שנתבאר כאן על פי מסקנת התוספות, יש בו תהיות ותמיהות, וד' יאיר עיני ישראל בתורתו.

9. וכגון שבשעת הפרשה לא הזכיר שם חטאת אלא הפריש "קן" לחובתו, שאם לא כן אין זה בכלל "מעות סתומין" כיון שהזכיר שם חטאת, וכמבואר לעיל כו א.